

Канонічні та геополітичні умови утворення Литовської митрополії XIV-XV ст. Частина II

протоієрей Володимир Вакін

<http://doi.org/10.33209/2519-4348-2707-9627-2023-11-139>

Анотація: Проголошення статусу автокефалії Православної Церкви України шляхом надання Томосу від Церкви-матері Константинопольської Патріархії 6 січня 2019 року стало апогеєм багатовікової історії церковної самобутності в межах давньої Київської митрополії. На жаль, не всі сторінки непростой та багатогранної церковної історії Української Православної Церкви достеменно та всебічно розкрито на належному науковому рівні. Окрім спільних труднощів наявності оригіналів джерельних документів, чітко прослідковується упередженість, тенденційність, а часом, і навмисне спотворення у дослідженнях існуючих пам'яток. Поясненням даної ситуації служить простий факт – відсутність повноцінної самостійності цивільно-адміністративної влади українського походження. За таких обставин, представники Східних, чи Західних центрів володіння нашими землями намагались інтерпретувати історичні надбання української церкви в світлі власної імперської гегемонії. Не даремно, президент російської федерації перед повномасштабним військовим вторгненням 24 лютого 2022 року звернувся саме до історичних наративів виправдання своєї агресії. Одним з найбільш оригінальних, динамічних, яскравих та, подекуди, драматичних періодів нашої церковної історії є саме XIV століття. Цьому сприяла стрімкість зміни кордонів князівств та поява нових гравців на геополітичній мапі Центрально-Східної Європи. Відсутність політичної стабільності та зміна центру фокусування цивільної влади природно відображалася у церковному житті Православної Церкви Київської митрополії, в тому числі у інституційних формах канонічно-правового статусу. З втратою Києва положення політичної та військової домінанти, резиденція київських митрополитів перемістилася спочатку до міста Володимира-на-Клязьмі, а згодом до Москви. Відтак, першоієрарх Київської митрополії і локально, і ментально був віддалений від своєї пастви. За таких обставин, місцеві князі Королівства Русі боролися за церковну самостійність Галицької митрополії, а литовські правителі – за канонічний статус окремої Литовської митрополії. У даному дослідженні на основі існуючих джерел та історичних пам'яток розкрито спроби

здобути самостійність Литовської митрополії як окремого церковного юрисдикційного округу, а також розглянуто сукупність факторів геополітичного походження, що мотивували зазначені прагнення очільників Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтійського. Дане дослідження пропонуємо розділити на два розділи. В другій частині розглянемо отримання самостійного статусу Литовської митрополії за митрополита Романа, особливості його змагання за Київ; правління «на дві митрополії» митрополита Кипріяна та завершення офіційного буття Литовської митрополії в юрисдикції Константинопольського патріархату.

Ключові слова: Литовська митрополія, Велике князівство Литовське, Руське і Жемайтійське, Константинопольський патріарх, спадщина Київської митрополії, церковно-адміністративний устрій.

Постановка наукової проблематики. Сучасна військова агресія російської федерації проти суверенітету української держави має у своєму підґрунті заперечення не тільки самого права на незалежне існування держави України, а й історичне заперечення самотності всього українського. Задля цього використовуються антинаукові засоби та пропаганда з метою спотворення історичних реалій у світлі власного тлумачення територіальних імперських амбіцій. На жаль, залученню церковної складової у вирішенні поставленого завдання в особі церковної інституції РПЦ відведена ключова роль. Домінанта церковного компонента настільки сильна, що достеменно тяжко встановити, чи патріарх Кирил (Гундяєв) був самостійним архітектором концепту неоімперської теорії «руського міра», чи лише виконував замовлення світської влади. Спроби російської державної влади за рахунок залучення церковної інституції спочатку викрасти історично-культурне надбання України, а згодом анексувати і територіальні володіння сягають далекого XIV століття. Неупереджене висвітлення канонічного правового статусу Литовської митрополії в XIV-XV століттях дасть можливість зрозуміти підвалини посягань тодішнього новоутвореного Московського князівства на повноцінну спадщину Київської Русі та нерозривне переплетення присутності церковного компонента у геополітичних процесах.

Аналіз досліджень. Запропонована проблематика розкривається на основі зводу канонічного права Православної Церкви [11, 40], автентичних грамот Константинопольських патріархів із рішенням синодів [9, 28, 31-34, 36-39] та праці очевидця Никифора Григора [15]. Історіографію проблеми можна поділити на дослідження вітчизняного походження: Власовський, Грушевський, Лотоцький, Мацелюк, митрополит Димитрій (Рудюк), Сковичас та ін. [5, 8, 14, 17, 19-20, 25] та зарубіжного: Geizer, Regel, Булгаков, Голубинський, Кричевський, Мейендорф, Павлов, та ін. [30, 35, 3, 7, 12, 18, 21].

Метою даного дослідження є на основі наявних історичних джерел дослідити канонічно правовий статус Литовської митрополії: причини запровадження та скасування окремого митрополичого округу, територіальні межі поширення церковної юрисдикції, цивільний компонент геополітичної складової та ідентифікацію спадкоємства Київської митрополії.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Новий виток боротьби за здобуття самостійного статусу Литовської митрополії розпочався після смерті митрополита Київського Феогноста в 1353 році. Змагання за поставлення митрополита Київського розгорнулися між московією та Литвою. Розбіжності серед різних джерел не дають можливості відтворити повноцінної картини перепитів, що сталися в ті дні у Константинополі, та справжньої мотивації в прийнятті кінцевих рішень. У праці «Історія ромеїв» сучасника подій Никифора Григора вказується, що Роман був

«... із людей, вихованих у благочесті, чернечому житті та благочестю, мав сан священнослужителя і здобув належний досвід у читанні священних книг. Вік його був біля п'ятдесяти років, і вигляд мав від природи величний та шанований. І прийшла би справа до успішного завершення і народ би прийняв [християнську] віру, якби все було звершено за проханням того, хто надіслав [Романа у Візантію] етнарха.

36. Проте перешикодив гнів Божий, який не дозволив ромеям завершити добре діло через єресь багатобожжя, яку беззаконно вели теперішні предстоятелі церкви. Оскільки тільки Роман був тут рукопокладений [у митрополита], як відразу з'явився звідти інший, по імені Олексій, поспіхом прибувши у Візантію. Він не тут був посіяний та зрощений, а там – ймовірно, за гроші – отримав сан від деяких єпископів. Таким чином, і він, подібно народу посіяний [і зрощений] в той же день гігантів, виявився митрополитом. Це був дурний, підступний та легковажний чоловік, віддалений від усякого благочестивого розположення і в той же час винний у багатьох злочинах, які заслуговують на позбавлення сану, як відомо від прибувши пізніше з Росії листів місцевих жителів.

37. Оскільки він привіз із собою багато коштів і дав Кантакузину, який тоді був імператором, і Філофею, що тоді був патріархом, подарунки, які кожний із них прагнув, він без труднощів отримав те, що просив»¹.

¹ Никифор Григора. История Ромеев / Пер. с греч. Р.В. Яциунского. СПб., 2016. С. 478-479.

У зазначеній праці Никифор Григора вказує, що Роман не тільки був раніше від Олексія в Константинополі, а вже мав позитивно вирішене питання про власне поставлення у гідність Київського митрополита, але приїзд Олексія із великими дарами все змінив, так що для Романа навіть поставлення окремим митрополитом для Литовської митрополії вважалось недостатнім:

«Звідси і вийшло, що митрополія всієї Русі виявилася розділена на дві частини між Романом і Олексієм. І якби це розділення залишилось таким, яким було на початку!

38. Але після від'їзду Романа у назначену йому частину, Олексій знову створив дар, ще більше грошей і отримав більшу і кращу область, чим наніс Роману смертельний удар»².

В іншому достатньо авторитетному джерелі, яке було написане за декілька років після описаних подій, а саме *«Діяння про руських та литовських митрополитах 1361 року»*, що увійшло до збірника актів патріархів Константинопольських, говориться, що Роман прийшов до Константинополя трохи згодом: *«мета микров»*³.

У списку Никонівського літопису взагалі говориться про їхнє одночасне перебування та поставлення в Константинополі, через що серед них і утворилося сильне протистояння⁴.

Така розбіжність даних про поставлення двох митрополитів може бути наслідком продовження протистояння вже в інформаційному вимірі. До прикладу, у вищенаведеній цитаті візантійського очевидця Никифора Григори говориться, що митрополит Олексій здобув свою перевагу над Романом у принципі розподілу території Київської митрополії за рахунок значних грошових впливів, а вже митрополит Макарій (Булгаков) у своїй відомій праці, наводячи посилання на життя митрополита Олексія із *«Степенної книги»*, підводить до думки, що отримання Романом навіть тих незначних канонічних меж Литовської митрополії відбулося виключно через залучення грошового вкладу вже зі сторони Романа⁵.

Елемент політичного протистояння у сфері церковного устрою окремих митрополичих округів підкреслюється наближеністю обох митрополитів до

² Никифор Григора. История Ромеев / Пер. с греч. Р. В. Яшунского. СПб., 2016. С. 479.

³ Synodus statuit de mittendis in Russiam legatis, qui diiudicent dissensionem ortam inter metropolitas Kioviae et Lithuaniae. CLXXXIII // Acta patriarchatus Constantinopolitensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1860. T. 1. p. 426.

⁴ Полное собрание русских летописей изданное по высочайшему повелению археографическою комиссией. СПб, 1885. Т. 10. С. 227.

⁵ Булгаков Макарій, митр. История Русской Церкви: В 9 т. М, 1995. Т. 3. С. 423.

політичних керманичів Литовського та московського державних утворень. Митрополит Роман був у статусі свояка князя Ольгерда, через дружину останнього, яка мала походження із тверських земель⁶. Митрополит Олексій же був похресником московського князя Іоана Даниловича Калити⁷, а після смерті великого князя московського Івана II Івановича Красного став регентом дев'ятирічного сина Дмитра Івановича (Донського). За наявними свідченнями джерел та описом самого життя митрополит Олексій геополітичними справами переймався набагато більше, аніж власне церковними. До прикладу, після втрати московю ханського ярлика першості, що був переданий ханом Наурузом для суздальського князя Дмитра Константиновича, митрополит організував шлюб князя Дмитра Івановича з дочкою суздальського князя Дмитра Константиновича Євдокією⁸.

Події, пов'язані з тверськими землями, явно виявили рівень пристрасті митрополита Олексія до політики. Тверський князь Михайло Олександрович погодився прибути до москви за посередництвом митрополита Олексія «засваща любовью»⁹. Натомість, замість належного, а головне, безпечного прийому, тверський князь зі своїми боярами отримав ув'язнення та знущання. Тільки несподіваний прихід до москви делегації із Золотої Орди дозволив отримати заповітну свободу тверському князю. Після цього Михайло Олександрович став непримиримим опонентом московському князівству і, особливо, персонально митрополиту Київському і всієї Русі (за титулом – авт.) Олексію, підступність та нищість якого виразив наступним чином: «*Колику любовь и веру имехъ паче всехъ къ митрополиту сему, и онъ только мя посрами и поруга*»¹⁰.

У протистоянні московського та Литовського князівств, митрополит Олексій у пориві політичних баталій привів увесь «церковний арсенал», що російська церква використовує по сьогоднішній день. Князі, що відмовилися брати участь у військових діях на стороні московського князя проти Ольгерда, були піддані покаранню «духовним мечем», тобто відлученням від Церкви, як такі, що відмовляються брати участь у війні православних проти номінальних язичників. Не тільки накладання «політичних анафем» на своїх опонентів, але й ідея «священної війни» як основна моти-

⁶ Грушевський М. С. Історія України-Руси. Т. 5. Львів, 1905. С. 387.

⁷ Булгаков Макарий, митр. История Русской Церкви: В 9 т. М., 1995. Т. 3. С. 32.

⁸ Митрополит Львівський і Сокальський Димитрій (Рудюк). Митрополит Київський і всієї України Олексій (1355-1378) // Український церковний вісник Помісна Церква №1 (28), 2022. С. 31.

⁹ Полное собрание русских летописей изданное по высочайшему повелению археографическою комиссією. Спб., 1897. Т. 11. С.10.

¹⁰ Ibid. С. 10

вація брати в руки зброю стала частиною ідентичності російського штампу спотворення православ'я на самих початках зародження московської держави. Задля церковної легітимізації власних рішень та підсилення їх міжнародною значущістю митрополит Олексій випросив відповідну грамоту в Константинопольського патріарха Філофея:

«... наша мірність (Константинопольський патріарх – авт.) зі своєї сторони має даних князів відлученими, оскільки вони діяли проти священного християнського спілкування, і оголошує, що вони лише тоді отримають від нас прощення, коли виконають свої обітниці та присяги, постати разом з великим князем проти ворогів хреста, потім прийдуть і припадуть до свого митрополита і випросять його написати про це до нашої мірності»¹¹.

Окремого дослідження заслуговує питання, чому Вселенський патріарх погодився написати дану грамоту та легко втягнути себе в дану церковно-політичну авантюру. Навіть, якщо ми не зможемо повноцінно пролити світло на справжній стан справ щодо створення вищезазначеної грамоти Константинопольського першоієрарха, з наявних джерел стає очевидним, що події розвивалися достатньо динамічно та шальки терезів переважали з однієї сторони на іншу. Уже наступного року той же Константинопольський патріарх Філофей, даючи дозвіл на чергове відкриття Галицької митрополії на прохання польського короля Казимира III¹², у своїй грамоті зазначає, що до такого стану речей привела саме помилкова політика митрополита Олексія:

«Віддаю, що твоє святительство буде засмучене тим, що так зроблено, проте не можна було поступити інакше. Як ми могли залишити справу в такому положенні, так і що й ти мав би гріх за залишення християн стільки часу без повчання. Через таку потребу це сталося, і тобі не варто жалітися, бо через тебе це і сталося»¹³.

У тій же грамоті Вселенський патріарх вирішив за необхідне згадати переписку з князем Ольгердом, хоча це не стосувалося прямого предмета призначення даної канонічної постанови церковно-адміністративного устрою,

¹¹ 1370 г. въ июне. Его же отлучительная грамота русскимъ князьямъ, не хотевшимъ принять участія въ войнѣ противъ литовскаго князя // РИБ. СПб, 1880. Т. 6. Ч. I. С. 120 (2).

¹² Вакін Володимир, *прот.* Державний компонент та цивільні кордони у визначені меж та устрою церковно-адміністративної юрисдикції на прикладі Галицької митрополії XIV ст. Частина II // Волинський благовісник. Луцьк, 2021. № 9. С. 101.

¹³ Patriarchae litterae ad metropolitam Kioviae et totius Russiae de metropolitano Galitzae. CCCXXI // Acta patriarchatus Constantinopolitensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1860. T. I. P. 583.

проте видно викликало занепокоєння в Константинополі. У грамоті патріарха Філофея наведено наступні аргументи від Ольгерда:

«Не я розпочав, вони перші почали нападати, і цілування хреста, що мали до мене, не склали, і присяжних грамот до мене не відправили: напали на мене дев'ять разів, і мого свояка, князя Михайла, присягою до себе покликали, і митрополит зняв з нього страх, щоб йому прийти і піти по своїй волі, проте його схопили. Зятя мого, нижегородського князя Бориса схопили і володіння у нього відняли; напали на зятя мого, новосільського князя Івана і на його володіння, схопили його мати і поневолили мою дочку, і цілування хреста не склали. Проти цього цілування, відібрали у мене до двадцяти міст. І ми цього не стерпівши, знову напали на них, і якщо вони не виправляться щодо мене, то і нині не будемо терпіти їх. За твоїм благословенням, митрополит донині благословляє їх на пролиття крові. При наших батьках не було таких митрополитів, як цей митрополит – благословляє московитян на кровопролиття»¹⁴.

Дане історичне джерело явно свідчить про залученість митрополита з титулом Київський у політичні протистояння та використання свого високого церковного положення і статусу на догоджання кривавої політики експансії світського правителя московського князівства.

Окресленні реалії церковно-політичної «синергії» даного періоду дають нам можливість краще зрозуміти прагнення світських правителів мати власних митрополитів. Правителі московського князівства із самих початків використовували церковний фактор як потужний інструментарій у підкоренні сусідніх володінь, а очільники Литовського, Руського та Жемайтійського князівства спрямовували зусилля вже відповідно з метою політичної та духовної безпеки. Отже, титул Київського митрополита став заповітною ціллю на геополітичній мапі. Як було зазначено вище, у 1354 році ставленик москви митрополит отримав не тільки більшість єпархій, а й сам титул Київського митрополита. Митрополитом Романом та князем Ольгердом даний стан речей звичайно що був не прийнятний, тому свою святительську діяльність першосвятитель Литовської митрополії поширював на фактичні володіння Литовського князівства, що далеко виходили за встановлені канонічні межі Туровської та Полоцької єпархій¹⁵. Грамота Вселенського патріарха про перенесення осідку Київських митрополитів

¹⁴ Ibid. P. 584.

¹⁵ Павлов. А., проф. О начале Галицкой и Литовской митрополий и о первых тамошних митрополитах по византийским документальным источникам XIV века. М., 1894. С. 35-36.

з Києва до Володимира-на-Клязьмі із збереженням титула Київського¹⁶, за слушною думкою проф. М. Грушевського, була спробою захистити митрополита Олексія від посягань митрополита Романа, хоча прямо в тексті постанови згадується ще митрополит Феодорит¹⁷. Про штучність у даній грамоті аргументів церковно-канонічного характеру на догоду політично завуальованих прагнень московських керманців також пише проф. О. Лотоцький¹⁸.

Митрополит Роман не полишав спроб у розширенні своєї святительської опіки в межах володінь усього Литовського князівства. Дізнавшись, що замість Вселенського патріарха Філофея на престол знову зійшов патріарх Каліст, митрополит Роман відправляється в Константинополь у прагненні канонічно зафіксувати своє ієрархічне становище. Згідно з описом грамоти про «Діяння щодо Руської та Литовської митрополії» було скликано собор, де був присутній імператор Східної Римської імперії, а також запрошений сам митрополит Олексій. Постановою собору було визначено: за митрополитом Олексієм залишити титул Київській з приналежними єпархіями, а митрополиту Роману додати єпархії «Малої Русі».

Рішення синоду Константинопольської патріархії про приєднання до Литовської митрополії «Малої Русі» митрополита Романа явно не задовільнило і він залишив Константинопіль навіть належно не попрощавшись із Вселенським патріархом. Митрополит Роман був настільки невдоволений, що не отримав у своє володіння Київ, що і не захотів брати офіційної грамоти на приєднання нових єпархій із списку «Малої Русі». Повернувшись додому, митрополит Роман прибув у Київ, де священнодіяв та чинив рукоположення, а також: «... крім того присвоїв собі лишню руську єпархію, Брянську, що належала преосвященному митрополиту Київському та всієї Русі кюр Олексію»¹⁹.

Митрополит Роман не міг самотужки чинити речі такого масштабу, очевидною була всебічна підтримка литовського правителя Ольгерда. Про це свідчать два красномовні факти. По-перше, арешт Ольгердом митрополита Олексія в Києві, про що розповідає грамота Вселенського патріарха від 1380 року²⁰. По-друге, особиста подорож митрополита Романа до

¹⁶ Synodus statuit, ut Vladimiriæ sit sedes metropolitæ Kioviæ et totius Russiæ. CLVIII / Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonæ, 1860. T. 1. P. 351-153.

¹⁷ Грушевський М. С. Історія України-Руси. Т. 5. Львів, 1905. С. 388-389.

¹⁸ Лотоцький О., проф. Українські джерела церковного права. Варшава, 1931. С. 138-139.

¹⁹ Synodus statuit de mittendis in Russiam legatis, qui diiudicent dissensionem ortam inter metropolitæ Kioviæ et Lithuaniae. CLXXXIII / Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonæ, 1860. T. 1. P. 428.

²⁰ Synodus componit controversias ortas in ecclesia Russiæ, nominatque hieromonachum Poemenem metropolitam Kioviæ e Magnæ Russiæ. CCCXXXVII // Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonæ, 1862. T. 2. P. 12.

Твері, де його з почестями приймала світська влада, проте місцевий єпископ Феодор залишався вірним митрополиту Олексію²¹. Зазначені дії стали реакцією правителя Ольгерда та митрополита Романа на упереджене рішення Константинопольського патріарха стосовно Литовського князівства на користь політично-церковних інтересів московського. Візантійський очевидець Григора Никифор зазначає, що такий перебіг подій перешкодив Ольгерду прийняти православ'я через пережиту явну несправедливість ще й на підґрунті грошового підкупу:

«Через це Ольгерд відкрито відмовився від попередніх обіцянок щодо прийняття божественного охрещення разом із багатьма підданими.

41. Він сказав: Краще поклонятися сонцю, що освічує, живить та зігріває весь світ і має в собі чіткі ознаки і символи Творця всіх речей, чим демонів сріболобства, яким, як я чув, у нинішній час одержимі патріархи ромейв»²².

Апогеєм церковно-канонічних баталій Литовського та московського князівств стало рішення Вселенського патріарха безпосередньо направити делегацію для звернення розслідування:

«відтак, наша мірність і діючий при нас божественний і священний собор, турбуючись з однієї сторони про збереження священних і божественних канонів і всіляко намагаючись захистити їх недоторканість, з іншої – бажаючи з більшою точністю дізнатися стан справ, утвердити мир і встановити канонічні відносини між вами і християнським народом всієї Руси, з дозволу на те Богом возвеличинного і святого мого самодержця, натхненного божественною ревністю про церковні справи і порядки, вибрала і надіслала апокрисіаріїв, преосвященного митрополита Кельчинського, пречесного, возлюбленого в Господі брата і співслужителя нашої мірності, і чесного сакелларія й деофіакса нашої святійшої великої церкви, у Святому Дусі возлюбленого сина нашої мірності, кир Георгія Пердику диякона, щоб вони здійснили розслідування всіх скарг і запросили боголюблячих єпископів і благородних князів бути присутніми на тому розслідуванні, для достовірності»²³.

²¹ Власовський І., проф. Нарис історії Української Православної Церкви: В 4 т. К.: Вид. УПЦ Київського Патріархату, 1998. Т. 1. С. 109.

²² Никифор Григора. История Ромеев / Пер. с греч. Р.В. Яшунского. СПб., 2016. С. 480-481.

²³ Patriarcha metropolitae Lithuaniae scribit, se in Russiam mittere duos legatos, qui controversiam exortam inter dictum metropolitam et metropolitam Kieviae. CLXXXV // Acta patriarchatus Constantinopolitensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1860. Т. 1. Р. 435.

Передача смерті митрополита Романа звела нанівець місію делегації, направленої в 1361 році Константинопольською патріархією. Усю повноту невизначеності статусу та складності становлення Литовської митрополії наочно показує грамота 1364 року під іменем Константинопольського патріарха Філофея. Зміст постанови говорить про приєднання Литовської митрополії до Київської, а сама причина відкриття окремого самостійного митрополичого округу визначається як особиста неприязнь князя Ольгерда з митрополитом Олексієм²⁴. Зазначена грамота хоч і була письмово внесена до Кодексу офіційних постанов Вселенської патріархії, проте не була особисто підписана самим Константинопольським патріархом, просто перекреслена чорнилом, а значить ніколи не набрала належної юридично-канонічної сили.

Ольгерд і надалі не приймав митрополита Олексія та прагнув окремого святителя в межах власних володінь, про що нам свідчить офіційне звернення князя Ольгерда до Константинопольського патріарха в 1371 році, де він звинувачує митрополита Олексія за благословення на пролиття корові, а також у використанні духовної влади «зняття хресного цілування» над підопічними Ольгерда, що його зрадили та втекли²⁵. Кульмінацією звернення є прохання: «Дай нам іншого митрополита на Київ, Смоленськ, Тверь, Малу Русь, Новосілн, Нижній Новгород»²⁶.

Для детального ознайомлення з ситуацією Патріарх на початку 1374 року прислав свого апокрисарія ієромонаха Кипріяна Цамблака. Особисте знайомство та спілкування справили враження на Ольгерда і він виявив ініціативу просити у Вселенського патріарха, щоб присланий ним Кипріан і став митрополитом для Литовської митрополії. Константинопольський патріарх Філофей прохання Ольгерда задовільнив, але з умовою, що після смерті Олексія він стане митрополитом єдиної колишньої Київської митрополії. З цієї метою Кипріан отримав достатньо оригінальний титул митрополита Київського, Руського і Литовського «*μῆτροπολίτην Κυεβου, Ῥωσιας καὶ Λιτβων*»²⁷. Достеменно не відомо, чи це була виключно ініціатива

²⁴ Patriarcha statuit, episcopatum Lituaniae subiectum esse metropoli Kioviae. CCLXX // Acta patriarchatus Constantinopoliensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1860. T.1. P.525-527.

²⁵ Мацелюк І. Джерела церковного права за доби українського середньовіччя. К.: Талкомм, 2015. С. 146.

²⁶ Algerdus, rex Lituanorum, litteris ad patriarcham datis refellit accusations metropolitas Kioviae. CCCXX // Acta patriarchatus Constantinopoliensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1860. T. 1. P. 581.

²⁷ Synodus confirmat excommunicationem Poemenis, metropolitae Russiae, et electionem Cypriani in metropolitam totius Russiae, statuens, ecclesias Russiae iterum esse uniendas.

Константинопольського патріарха, чи князь Ольгерд теж був залучений до прийняття такого рішення. Враховуючи той факт, що як не сприймали митрополита Кипріяна московські князі як «литвака» і за життя митрополита Олексія і після його смерті²⁸, то можливо припустити, що Ольгерда такий стан речей задовольняв. Таким чином, склалася ситуація одночасного функціонування трьох окремих митрополичих інституцій офіційно санкціонованих Константинопольською патріархією у межах колишньої Київської митрополії.

Зі смертю Ольгерда ініціативність литовських очільників до ходу церковно-політичних процесів на деякий час ослабла, що не могло не позначитися на розвитку подальших подій. Митрополит Кипріан наполегливо та послідовно провадив політику на здобуття абсолютної першості, і, як результат, через десятиліття протистоянь знову складається ситуація, що відображає всю строкатість церковно-політичної палітри - виграв «литовський ставленик», проте остаточним бенефіціаром виявилось московське князівство. Увесь спектр невдач та успіхів у протиборстві митрополита Кипріяна з наступником митрополита Олексія та московськими правителями докладно відображають дві грамоти Вселенських патріархів: «Синодальне вирішення суперечок, що виникли у руській церкві, поставлення ієромонаха Пімена митрополитом Київським і Великої Русі»²⁹ і «Соборне визначення про низложення митрополита Пимена, митрополита руського і відновлення Кипріяна в митрополити всієї Русі, з постановленням, щоб руська митрополія знову була єдина»³⁰. Перед своєю смертю митрополиту Кипріану вдалося взяти під свою канонічну опіку і Галицьку митрополію, що врешті визнав й світський правитель король Ягайло³¹. Давня Київська митрополія

CCCCIV // *Acta patriarchatus Constantinopolensis*. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1862. T. 2. P. 120.

²⁸ Митрополит Львівський і Сокальський Димитрій (Рудюк). Митрополит Київський і всієї Русі Кипріан (1375-1406) // *Український церковний вісник Помісна Церква* №2 (29). 2022. С. 44.

²⁹ Synodus componit controversias ortas in ecclesia Russias, nominatque hieromonachum Poemenem metropolitam Kioviae e Magnae Russiae. CCCXXXVII // *Acta patriarchatus Constantinopolensis*. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1862. T. 2. P. 12-18.

³⁰ Synodus confirmat excommunicationem Poemenis, metropolitae Russiae, et electionem Cypriani in metropolitam totius Russiae, statuens, ecclesias Russiae iterum esse uniendas. CCCCCIV // *Acta patriarchatus Constantinopolensis*. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1862. T. 2. P. 116-129.

³¹ Сковчиляс І. Я. Галицька митрополія XIV - першої половини XV століть: особливості еклезіального, правового та суспільного статусу // *Княжа доба: історія і культура*. 2011. Вип. 4. С. 274-275 Danilowicz I. Latopisiec Litwy i Kronika Ruska : z rękopisu sławiańskiego przepisane, wypisami z wremennika sofyskiego pomnożone, przypisami i objaśnieniami dla czytelników polskich potrzebni opatrzone. Wilnie, 1827. 233

знову опинилася під духовною владою єдиного митрополита, який, у свою чергу, основним своїм осідком вибрав Москву, де і був похований.

Таким чином, на початку XV століття припиняються офіційні рішення синодів Константинопольського патріархату щодо відкриття самостійних церковно-адміністративних митрополичих інституцій у межах давньої Київської митрополії. Самостійне проголошення в 1415 році Литовської митрополії на чолі з митрополитом Григорієм Цамблаком за правління князя Вітовта потребує окремого дослідження.

Дане дослідження актуалізує необхідність комплексного підходу канонічного, історичного, культурологічного та політичного інструментарію у відтворенні цілісної картини буття Литовської митрополії в контексті геополітичних процесів XIII-XV століть. Багатовекторність мотивації у прийнятті рішень та лійній поведінки всіх суб'єктів церковно-політичного життя, чітко відображає взаємопроникність церковного та політичного компонента у хід визначальних історичних подій. Відблиском закладених проблем та невирішених питань ми маємо сучасну повноцінну військову агресію російської федерації проти державної та церковної української ідентичності із нерозривним вплетенням церковного елементу в ідеологічне мереживо «російського світу».

Список джерел і літератури:

1. *Балох В.О.* Візантистика: курс лекцій. Чернівці: Книги – XXI, 2006. 606 с.
2. *Биби́ков М.В.* BYZANTINOROSSICA: Свод византийских свидетельств о Руси. М., 2004. 736 с.
3. *Булгаков Макарий, митр.* История Русской Церкви: В 9 т. М.: Изд. Спасо-Преображенского Валаамского монастыря, 1995. Т. 3. 702 с.
4. *Вакін Володимир, прот.* Державний компонент та цивільні кордони у визначені меж та устрою церковно-адміністративної юрисдикції на прикладі Галицької митрополії XIV ст. Частина II // Волинський благовісник: богословсько-історичний науковий журнал ВПБА / ред. кол.: прот. Володимир Вакін (голов. ред) [та ін.]. Луцьк, 2021. № 9. С. 93-107.
5. *Власовський І., проф.* Нарис історії Української Православної Церкви: В 4 т. К.: Вид. УПЦ Київського Патріархату, 1998. Т. 1. 294 с.
6. *Войтович Л.В., Домановський А.М., Козак Н.Б., Лильо І.М., Мельник М.М., Сорочан С.Б., Файда О.В.* Історія Візантії. Вступ до Візантистики. Львів: Видавництво «Апріорі», 2011. 880 с.
7. *Голубинский Е., проф.* История Русской Церкви. М.: Университетская типография, 1900. Т. 2. 919 с.
8. *Грушевський М. С.* Історія України-Руси. Т. 5. Львів, 1905. 688 с.

9. 1370 г. въ июне. Его же отлучительная грамота русскимъ князьямъ, не хотевшимъ принять участія въ войнѣ противъ литовскаго князя // РИБ. СПб.: Типографія Императорской Академіи Наукъ, 1880. Т. 6. Ч. I.: Памятники древне-русского каноничнаго права (XI-XV в.). С. 118-120 (2).
10. Ісаєвич Я. Митрополія та єпископії // Історія української культури: У 5 т. К., 2001. Т.2. С. 227-230.
11. Книга Правил Святых Апостолів, Вселенських і Помісних Соборів, і Святых Отців / Пер. Чокалюка С. М. К.: Вид. Преса України, 2008. 367 с.
12. Кричевский Б. Митрополичья власть в средневековой Руси (IV век). СПб.: Искусство, 2003. 263 с.
13. Літопис руський / за іпат. списком пер. А. Махновець; [відп. ред. О. В. Мишанич]. Київ: Дніпро, 1989. – XIV, 590.
14. Лотоцький О., проф. Українські джерела церковного права. Варшава, 1931. 318с.
15. Никифор Григора. История Ромеев / Пер. с греч. Р.В. Яшунского. СПб.: Издательский проект «Квадривиум», 2016. viii + 488 с.
16. Магочій П.-Р. Україна: історія її земель та народів. Ужгород: Видавництво В. Падяка, 2012. 794 с.
17. Мацелюк І. Джерела церковного права за доби українського середньовіччя. К.: Талкомм, 2015. 291 с.
18. Мейендорф И. История Церкви и восточно-христианская мистика / Сост. и общ. ред. И.В. Мамаладзе. М.: Институт ДИ-ДИК, 2000. 576 с.
19. Митрополит Львівський і Сокальський Димитрій (Рудюк). Митрополит Київський і всієї України Олексій (1355-1378) // Український церковний вісник Помісна Церква №1 (28), 2022. С. 28-33.
20. Митрополит Львівський і Сокальський Димитрій (Рудюк). Митрополит Київський і всієї Руси Кипріан (1375-1406) // Український церковний вісник Помісна Церква №2 (29), 2022. С. 42-45.
21. Павлов. А., проф. О начале Галицкой и Литовской митрополий и о первых тамошних митрополитах по византийским документальным источникам XIV века. М.: Унив. тип., 1894. 40 с.
22. Полное собрание русских летописей изданное по высочайшему повелению археографическою комиссією. Спб въ типографіи министерства внутреннихъ дель, 1885. Т. 10. 244 с.
23. Полное собрание русских летописей изданное по высочайшему повелению археографическою комиссією. Спб.: Типографія И. Н. Скороходова (Надеждинская, 43), 1897. Т. 11. 254 с.
24. РИБ. СПб.: Типографія Императорской Академіи Наукъ, 1880. Т. 6. Ч. I.: Памятники древне-русского каноничнаго права (XI-XV в.). 930(1) + 315(2) + 70(3) с.
25. Скоцилас І. Я. Галицька митрополія XIV – першої половини XV століть: особливості єклезіального, правового та суспільного статусу // Княжа доба: історія і культура. 2011. Вип. 4. С. 246-279.
26. Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1860. Т. 1. 607.

27. *Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1862. T. 2. 608.*
28. *Algerdus, rex Lituorum, litteris ad patriarcham datis refellit accusationem metropolitae Kioviae. CCCXX // Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1860. T. 1. P. 580-581.*
29. *Daniłowicz I. Latopisiec Litwy i Kronika Ruska: z rękopisu sławiańskiego przepisane, wypisami z wremennika sofijskiego pomnożone, przypisami i objaśnieniami dla czytelników polskich potrzebnymi opatrzone. Wilnie, 1827. 323.*
30. *Geizer H., Beiträge zur russischen Kirchengeschichte aus griechischen Quellen. Zeitschrift für Kirchengeschichte, XIII, 1892.*
31. *Synodus confirmat excommunicationem Poemenis, metropolitae Russiae, et electionem Cypriani in metropolitam totius Russiae, statuens, ecclesias Russiae iterum esse uniendas. CCCIV // Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1862. T. 2. P. 116-129.*
32. *Synodus componit controversias ortas in ecclesia Russiae, nominatque hieromonachum Poemenem metropolitam Kioviae e Magnae Russiae. CCCXXVII // Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1862. T. 2. P. 12-18.*
33. *Synodus statuit, ut Vladimiriae sit sedes metropolitae Kioviae et totius Russiae. CLVIII // Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1860. T. 1. P. 351-353.*
34. *Synodus statuit de mittendis in Russiam legatis, qui diiudicent dissensionem ortam inter metropolitam Kioviae et Lithuaniae. CLXXXIII // Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1860. T. 1. P. 425-430.*
35. *Regel W. Analecta Byzantino-Russica. Petropoli; Lipsiae, 1891. P. XXXII-XXXVIII, 52-56.*
36. *Patriarcha excommunicat principes russicos, qui Lituorum principem bellum facere recusarunt. CCLXVIII // Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1860. T. 1. P. 523-524.*
37. *Patriarchae litterae ad metropolitam Kioviae et totius Russiae de metropolitae Galitzae. CCCXI // Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1860. T. 1. P. 582-585.*
38. *Patriarcha metropolitae Lithuaniae scribit, se in Russiam mittere duos legatos, qui component controversiam exortam inter dictum metropolitam et metropolitam Kioviae. CLXXXV // Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1860. T. 1. P. 434-436.*
39. *Patriarcha statuit, episcopatum Lituaniae subiectum esse metropoli Kioviae. CCLXX // Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1860. T. 1. P. 525-527.*
40. *Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και Πανευφύμων Αποστόλων και των Ιερών Οικουμενικών και Τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, εκδοθέν συν πλείσταις άλλαις την εκκλησιαστικήν κατάστασιν διεπούσαις*

διατάξεις, μετά των Αρχαίων Εξηγητῶν και διαφόρων αναγνώσμάτων: Τόμος Πέμπτος / υπό Γ. Α. Ράλλη και Μ. Ποτλή. Αθήνησιν, 1855. 638 σ.

41. Русина О. В. Велике Князівство Литовське. Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка», 2003. 688 с.: іл. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Velyke_Kniazivstvo_Lytovske.

References:

1. Balokh V. O. Vizantystyka: kurs leksii. Chernivtsi: Knyhy – XXI, 2006. 606 s.
2. Bybykov M. V. BYZANTINOROSSICA: Svod vyzantyskykh svydetelstv o Rusy. M., 2004. 736 s.
3. Bulhakov Makaryi, mytr. Ystoryia Russkoi Tserkvy: V 9 t. M.: Yzd. Spaso-Preobrazhenskoho Valaamskoho monastyrja, 1995. T. 3. 702 s.
4. Vakin Volodymyr, prot. Derzhavnyi komponent ta tsyvilni kordony u vyznachenii mezh ta ustroiu tserkovno-administrativnoi yurysdyksii na prykladi Halytskoi mytropoliі XIV st. Chastyna II // Volynskyi blahovisnyk: bohoslovsko-istorychnyi naukovi zhurnal VPBA / red. kol.: prot. Volodymyr Vakin (holov. red) [ta in.]. Lutsk, 2021. № 9. S. 93-107.
5. Vlasovskiy I., prof. Narys istorii Ukrainskoi Pravoslavnoi Tserkvy: V 4 t. K.: Vyd. UPTs Kyivskoho Patriarkhatu, 1998. T. 1. 294 s.
6. Voitovych L.V., Domanovskiy A.M., Kozak N.B., Lylo I.M., Melnyk M.M., Sorochan S.B., Faida O.V. Istorii Vizantii. Vstup do Vizantystyky. Lviv: Vydavnytstvo «Apriori», 2011. 880 s.
7. Holubynskiy E., prof. Ystoryia Russkoi Tserkvy. M.: Unyversytetskaia typohrafiia, 1900. T. 2. 919 s.
8. Hrushevskiy M. S. Istorii Ukrainy-Rusy. T. 5. Lviv, 1905. 688 s.
9. 1370 h. v iiune. Eho zhe otlučytelnaia hramota russkym kniaziam, ne khotevshym pryniat uchastii v voine protyv lytovskaho kniazia // RYB. SPb.: Typohrafiia Ymperatorskoi Akademiy Nauk, 1880. T. 6. Ch. I.: Pamiatnyky drevne-russkaho kanonychnaho prava (XI-XV v.). S. 118-120 (2).
10. Isaievych Ya. Mytropoliia ta yepyskopii // Istorii ukrainskoi kultury: U 5 t. K., 2001. T.2. S. 227-230.
11. Knyha Pravyl Sviatykh Apostoliv, Vselenskykh i Pomisnykh Soboriv, i Sviatykh Ottsiv / Per. Chokaliuka S. M. K.: Vyd. Presa Ukrainy, 2008. 367 s.
12. Krychevskiy B. Mytropolychia vlast v srednevekovoi Rusy (IV vek). SPb.: Yskusstvo, 2003. 263 s.
13. Litopys ruskyi / za ipat. spyskom per. L. Makhnovets; [vidp. red. O. V. Myshanych]. Kyiv: Dnipro, 1989. – XIV, 590.
14. Lototskyi O., prof. Ukrainski dzherela tserkovnoho prava. Varshava, 1931. 318 s.
15. Nykyfor Hryhora. Ystoryia Romeev / Per. s hrech. R.V. Yashunskoho. SPb.: Yzdatelskyi proekt «Kvadyryum», 2016. + 488 s.
16. Mahochii P.-R. Ukraina: istorii yii zemel ta narodiv. Uzhhorod: Vydavnytstvo V. Padiaka, 2012. 794 s.

17. *Matseliuk I.* Dzherela tserkovnoho prava za doby ukrainskoho serednovichchia. K.: Talkomm, 2015. 291 s.
18. *Meiendorf Y.* Ystoryia Tserkvy y vostochno-khrystyanskaia mystyka / *Sost. y obshch. red. Y.V. Mamaladze.* M.: Ynstytut DY-DYK, 2000. 576 s.
19. *Mytropolyt Lvivskiy i Sokalskyy Dymytrii (Rudiuk).* Mytropolyt Kyivskiy i vsiiei Ukrainy Oleksii (1355-1378) // *Ukrainskyi tserkovnyi visnyk Pomisna Tserkva* №1 (28), 2022. S. 28-33.
20. *Mytropolyt Lvivskiy i Sokalskyy Dymytrii (Rudiuk).* Mytropolyt Kyivskiy i vsiiei Rusy Kyprian (1375-1406) // *Ukrainskyi tserkovnyi visnyk Pomisna Tserkva* №2 (29), 2022. S. 42-45.
21. *Pavlov. A., prof.* O nachale Halytskoi y Lytovskoi mytropolyi y o pervkh tamoshnykh mytropolytakh po vyzantyskym dokumentalnym ystochnykam XIV veka. M. : Unyv. typ., 1894. 40 s.
22. *Polnoe sobranie russkykh letopysyey yzdannoe po vysochaishemu poveleniiu arkheohrafycheskoiu kommyssiei.* Spb v typohrafiy mynysterstva vnutrennykh del, 1885. T. 10. 244 s.
23. *Polnoe sobranie russkykh letopysyey yzdannoe po vysochaishemu poveleniiu arkheohrafycheskoiu kommyssiei.* Spb.: Typohrafiia Y. N. Skorokhodova (Nadezhdyskaia, 43), 1897. T. 11. 254 s.
24. *RYB. SPb.: Typohrafiia Ymperatorskoi Akademiy Nauk, 1880. T. 6. Ch. I.: Pamyatnyky drevne-russkaho kanonychnaho prava (XI-XV v.). 930(1) + 315(2) + 70(3) s.*
25. *Skochyliis I. Ya.* Halytska mytropoliia XIV – pershoi polovyny XV stolit: osoblyvosti eklezialnoho, pravovoho ta suspilnoho statusu // *Kniazha doba: istoriia i kultura.* 2011. Vyp. 4. S. 246-279.
26. *Acta patriarchatus Constantinopoliensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller.* Vindobonae, 1860. T. 1. 607.
27. *Acta patriarchatus Constantinopoliensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller.* Vindobonae, 1862. T. 2. 608.
28. *Algerdus, rex Lituanorum, litteris ad patriarcham datis refellit accusations metropolitae Kioviae. CCCXX // Acta patriarchatus Constantinopoliensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller.* Vindobonae, 1860. T. 1. P. 580-581.
29. *Danilowicz I.* Latopisiec Litwy i Kronika Ruska: z rękopisu sławiańskiego przepisane, wypisami z wremennika sofijskiego pomnożone, przypisami i objaśnieniami dla czytelników polskich potrzebnymi opatrzone. Wilnie, 1827. 323.
30. *Geizer H.,* Beiträge zur russischen Kirchengeschichte aus griechischen Quellen. Zeitschrift für Kirchengeschichte, XIII, 1892.
31. *Synodus confirmat excommunicationem Poemenis, metropolitae Russiae, et electionem Cypriani in metropolitam totius Russiae, statuens, ecclesias Russiae iterum esse uniendas. CCCCIV // Acta patriarchatus Constantinopoliensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller.* Vindobonae, 1862. T. 2. P. 116-129.
32. *Synodus componit controversias ortas in ecclesia Russias, nominatque hieromonachum Poemenem metropolitam Kioviae e Magnae Russiae.*

- CCCXXXVII // *Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1862. T. 2. P. 12-18.*
33. Synodus statuit, ut Vladimiriæ sit sedes metropolitas Kioviae et totius Russiae. CLVIII // *Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1860. T. 1. P. 351-353.*
34. Synodus statuit de mittendis in Russiam legatis, qui diiudicent dissensionem ortam inter metropolitas Kioviae et Lithuaniae. CLXXXIII // *Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1860. T. 1. P. 425-430.*
35. *Regel W. Analecta Byzantino-Russica. Petropoli; Lipsiae, 1891. P. XXXII–XXXVIII, 52–56.*
36. Patriarcha excommunicat principes russicos, qui Lituanorum principem bellum facere recusarunt. CCLXVIII // *Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1860. T. 1. P. 523-524.*
37. Patriarchae litterae ad metropolitam Kioviae et totius Russiae de metropolitano Galitzae. CCCXXI // *Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1860. T. 1. P. 582-585.*
38. Patriarcha metropolitae Lithuaniae scribit, se in Russiam mittere duos legatos, qui component controversiam exortam inter dictum metropolitam et metropolitam Kioviae. CLXXXV // *Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1860. T. 1. P. 434-436.*
39. Patriarcha statuit, episcopatum Lituaniae subiectum esse metropoli Kioviae. CCLXX // *Acta patriarchatus Constantinopolensis. Ed. F. Miklosich et J. Müller. Vindobonae, 1860. T. 1. P. 525-527.*
40. Σύνταγμα των Θείων και Ιερών Κανόνων των τε Αγίων και Πανευφήμων Αποστόλων και των Ιερών Οικουμενικών και Τοπικών Συνόδων, και των κατά μέρος Αγίων Πατέρων, εκδοθέν συν πλείσταις άλλαις την εκκλησιαστικήν κατάστασιν διεπούσαις διατάξεσι, μετά των Αρχαίων Εξηγητών και διαφόρων αναγνωσμάτων: Τόμος Πέμπτος / υπό Γ. Α. Ράλλη και Μ. Ποτλή. Αθήνησιν, 1855. 638 σ.
41. *Rusyna O. V. Velyke Kniazivstvo Lytovsky. Entsiklopediia istorii Ukrainy: T. 1: A-V / Redkol.: V. A. Smolii (holova) ta in. NAN Ukrainy. Instytut istorii Ukrainy. K.: V-vo «Naukova dumka», 2003. 688 s.: il. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Velyke_Kniazivstvo_Lytovsky.*